



Un dels molts dibuixos publicitaris signats CG (Colomer-Gallostra), el 1935.

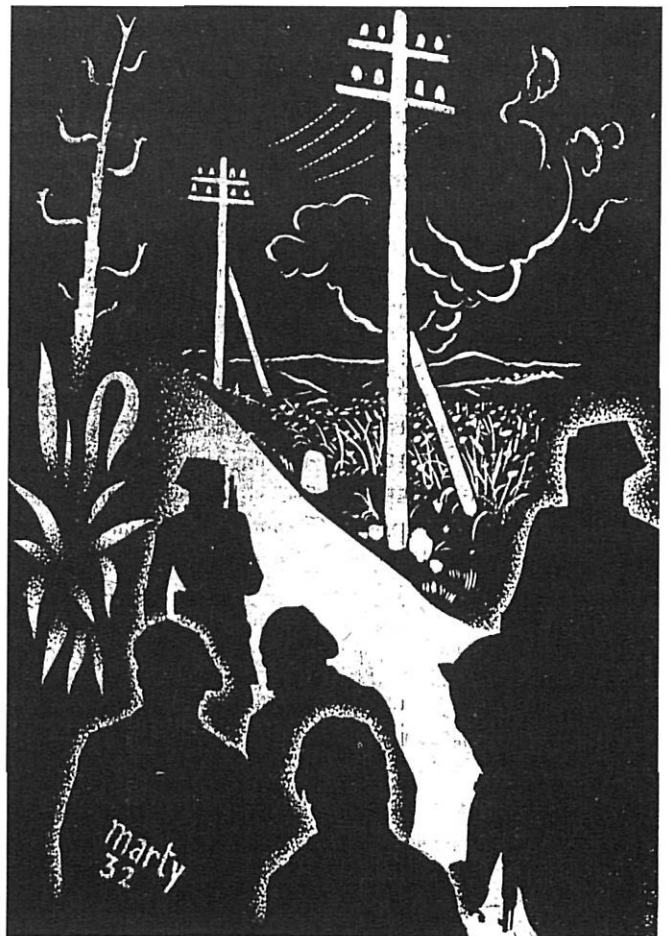
Pep Colomer, entre el disseny comercial i la proposta revolucionària

Josep Clara

Durant uns anys, els noms de Francesc Gallostra i Verdala (Girona, 1905-1974) i de Josep Colomer i Martí (Girona, 1907-Figuera, 1994) sonaren plegats. Ambdós eren fills de pares comerciants d'un mateix barri ciutadà (el pare de Gallostra era sastre al carrer de Besadó, i el de Colomer, botiguer de cera a les Ferreries Velles) i van compartir altres circumstàncies i inquietuds: la fundació dels Amics de les Arts (1929), una estada a Brussel·les (1930-31) i una feina conjunta de decoradors durant els anys de la II República.

El dibuixant Pep Colomer –de qui cal parlar avui– va tenir un protagonisme consi-

derable en les activitats culturals que se celebraren a la Girona republicana, abans de la guerra civil. Ell mateix les rememorava el 1972: «Eren temps de democràcia efectiva i natural. Els joves professàvem aleshores uns ideals entusiastes –sense gaire discriminació– artístics, polítics, esportius; donàvem cap a tot i estàvem disposats en tot moment a organitzar qualsevol cosa; fundar primer Amics de les Arts i escampar-nos després en múltiples activitats diverses, és a dir: llogar l'Albéniz per fer sessions de cinema especial; col·laborar en la publicació d'una revista (*Víctors*); viure la gran època popular del GEiEG al local de Sant Agustí; ser els *supporters* entusiastes en la creació de la Piscina de Girona; fundar i promocionar el cinema



Il·lustracions de Pep Colomer (signades Marty o M) publicades a L'Espurna, portaveu del Bloc Obrer i Camperol de les comarques gironines (1932 i 1933).



amateur; organitzar les primeres Fires Comercials i també la primera Fira del Llibre, i tot això en uns moments en què la ciutat comptava entre moltes d'altres amb entitats de tan prestigi com eren l'Ateneu de Girona i l'Associació de Música, que amb els seus actes culturals i els seus concerts donaren a la Girona d'avantguerra una categoria realment europea».

Il·lustrador i decorador

No voldríem repetir ara i aquí aspectes de l'obra de Pep Colomer que ja són considerats per altres glossadors en aquestes mateixes pàgines o al catàleg de l'exposició que durant els mesos de febrer a juny de 1996 s'ha celebrat a les sales del Museu d'Art de Girona. Ens fixarem, sobretot, en unes activitats que, al nostre entendre, mereixen més relleu del que li ha estat dedicat fins ara, especialment en la faceta d'il·lustrador.

Retornats a Girona, al començament de la primavera de 1931, amb un bon bagatge dels aires artístics que corrien per Europa, Pep Colomer i Francesc Gallostra van establir-se –en societat– com a decoradors. En una carta datada a Brussel·les, el 9 de març d'aquell any, Francesc Gallostra ho anunciava a Carles Rahola: «Potser s'ha assabentat del meu retorn. La meua decisió junt amb el company Colomer és per establir-nos com a decoradors a Girona. A la meua decisió hi influeix la manca de treball per aquí aquestes terres, doncs es passa una crisi gran; durant l'estiu, de totes maneres, en el nostre ofici es treballa, però també amb (sic) un li dol de no poder anar a pintar davant la natura, essent l'hivern en què disposa de temps no hi pot anar-hi per les freds i la inseguretat del temps...».

Una de les primeres feines que Gallostra i Colomer trobaren a Girona fou la de dissenyar el cartell anunciador de l'aplec del GEiEG, que aquell any era el segon i que se celebrà al santuari dels Àngels el 17 de maig. Al burletí de l'entitat corresponent al mes d'abril es dona compte, justament, del retorn de les terres de Bèlgica dels consorcis Francesc Gallostra i del també pintor Martí Adroher (Colomer no devia ser membre del GEiEG) i s'insereix el cartell anunciador, signat amb les inicials CG (Colomer-Gallostra). La societat havia començat a fer-se notar.

Concebuts amb un estil directe i sensible, amb el mateix tractament donat a la figura humana i al paisatge entranyable que l'emmarca, els dos amics es responsabilitzen dels cartells anunciadors dels aplecs dels anys que seguïren fins al 1936: el del 1932 a Finestres, el de 1933 al Far, el de 1935 a Vallvanera i el 1936 a Sant Julià del Mont. Aquest darrer no és signat amb les inicials CG, sinó amb el nom de Garbí, que correspon a la denominació de la llibreria i sala d'exposicions que Colomer i Gallostra havien obert, durant aquells anys, a la ciutat.

A més a més de l'actuació en botigues i establiments comercials de la ciutat de Girona i altres indrets del territori gironí com Olot, on aplicaren els plantejaments avantguardistes lligats al racionalisme i a l'Art Déco (patisserie Pratdesava, fotografia Barber, perruqueria Sitjes, perfumeria Massias, etc.), Colomer i Gallostra van tenir cura de l'ornamentació i la construcció de la Fira Comercial i Agrícola de Girona, que se celebrà, durant els anys 1932 a 1935, arran de les Fires de Sant Narcís. La significació d'aquesta mostra comercial i industrial els donà ocasió perquè dissenyessin també la publicitat del programa corresponent. Una mostra ben representativa del dibuix publicitari és la que reproduïm en aquestes pàgines relativa als «ferros d'art» de l'empresa de Ramon Cadenas, signat amb les inicials CG.

Dibuixant revolucionari

Francesc Gallostra, pintor de paisatges amables i lluminosos, en la línia de l'impressionisme bucòlic, va ser militant d'un partit centrista (Acció Catalana Republicana), format per gent de lletres i petit-burgesos. Hi devia tenir una militància activa, ja que va figurar a les llistes de la candidatura que es presentà a les eleccions municipals de 1934, i durant la guerra civil –l'any 1938– fou regidor de l'Ajuntament de Girona en representació del mateix partit.

Els comentaristes íntims de Colomer ens presenten també aquest com a identificat amb els ideals republicans i catalanistes, bé que sense precisar la formació amb què simpatitzava. Colomer va ser, evidentment, republicà i catalanista, però palesà uns moments

extremats, més a l'esquerra. Al text que hem reproduït abans, Colomer silencià voluntàriament la seva col·laboració amb el partit comunista dissident que fou el Bloc Obrer i Camperol, el grup polític més radical dels que actuaren a Girona, en aquella època. El fet podia ser explicable en la situació de 1972, però ho és menys en el moment actual, sobretot després que el 1974 –en un documentat treball sobre el Bloc Obrer i Camperol, publicat a la revista Presència, Rafael Pujol ho hagués desvetllat discretament. Allò cert és que el catàleg de l'exposició dels nostres dies no hi fa cap referència. I tanmateix ens sembla que aquesta pàgina, potser diferent i diferenciada, de la vida de Partista ha de ser ponderada i coneguda. Perquè, encara que breu i oblidada, va ser una de les activitats importants del nostre personatge pel que significava de compromís i d'innovació en la història de la il·lustració a Girona.

La col·laboració de Pep Colomer amb els comunistes del Bloc Obrer i Camperol es va concretar, si més no, en les il·lustracions que publicà al periòdic quinzenal L'Espurna, portaveu del partit revolucionari, en les quals palesava uns ideals que anaven molt més enllà del republicanisme i del catalanisme. Tant si era militant com no, allò que no podem negar és la simpatia i la identificació que havia de sentir per la formació comunista i el seu programa. Les il·lustracions són signades com a Marty o, simplement, M, cosa que, inevitablement, ens fa evocar la figura del polític comunista francès André Marty, membre de la Internacional Comunista.

Pep Colomer, pel fet de relacionar-se amb aquesta formació defensora de la classe obrera i explotada, entronca amb la línia dels dibuixants revolucionaris i engatjats que va tenir un desplegament considerable en ocasió de la guerra civil, és a dir, un art pensat al servei de la transformació social i que recollia els fets que succeïen als carrers i al front, i que en feia motiu de propaganda i de lluita per aixafar l'enemic i aconseguir els resultats de la revolució russa. Era la mateixa línia de manifestació gràfica que a Barcelona ja havien conreat els il·lustradors de publicacions polítiques del mateix estil de L'Espurna, i entre els quals Helios Gómez constitueix un exemple emblemàtic.

La vida de L'Espurna va ser molt curta: va publicar-se, si més no, entre el primer de maig de 1932 i el primer de març de 1933. Podem parlar, doncs, de vint-i-un números, però entre les hemeroteques de Girona i de Barcelona només hem arribat a poder examinar-ne un total d'onze. Hi escriviren elements ben coneguts del partit, com Joan Quer (secretari municipal de Salt, que emprava el pseudònim d'Indigeta), Miquel Gayolà, Enric Adroher (Gironella), Pere Solés i Briera... i una colla de corresponsals locals, militants i simpatitzants, sempre en català. La tirada era de mil exemplars.

A part del disseny probable de la capçalera, les col·laboracions de Colomer que hi hem pogut localitzar són quatre, totes de gran impacte i del mateix estil. Al número 3 (1 de juny de 1932) il·lustra un article titulat «Girona, ciutat carcunda», en el qual es denunciava la civilització capitalista –resumida, segons l'articulista anònim, en dues cases simbòliques: l'església i el bordell–, i es conclou amb aquestes frases: «La ciutat carcunda de Girona, el dia de Corpus, colgà als seus balcons no pas els domassos de l'amor de Crist, sinó els pendons de les allaus de Covadonga. Però a les llars proletàries, el crucifíx de les arcobes és substituït pel bust de Lenin, símbol de la promesa d'una propera societat justa».

Al número 8 (15 d'agost de 1932) un altre dibuix tradueix en imatges el contingut bàsic d'un editorial sobre el cop d'Estat de Sanjurjo on es demana l'afusellament dels generals traïdors. La il·lustració de Colomer –uns obrers conduïts presos per la Guàrdia Civil, per una carretera delimitada pels pals de l'electricitat i la flor de l'atzavara– és feta a posta per reforçar el contingut del text: «Nosaltres, els comunistes, havíem denunciat sistemàticament la preparació del Cop d'Estat. Havíem demanat l'aixafament de la testa negra i repugnant de la reacció. I, en canvi, se celebrava fa poc, a Barcelona, un Consell de Guerra contra dos companys nostres que havien protestat de les xuleries de Sanjurjo i de la Guàrdia Civil. La classe obrera i la pagesia pobra, veritables puntals de la República, han estat burlats, befats, perseguits i empresonats».

Al número 18 (15 de gener de 1933) il·lustra l'article «L'atur forçós»,



Mariana Pineda, símbol de la llibertat, en un dibuix signat per l'equip CG i publicat a L'Autonomista (1931).

de Miquel Gayolà. En aquest cas es tracta d'un linòleum ben expressiu, presidit per la paraula «treball», pensat per fer més visual la denúncia del sindicalista Gayolà, que reclama i justifica unes feines per als aturats i que acaba així: «Els que contragueren un deure amb el poble cal que el compleixin; si no poden, pitjor per ells. Ja arribarà el dia que aquest poble els farà retre comptes, i els escombrarà dels llocs que històricament ja no els hi corresponen».

Finalment, el gravat del número 19 (1 de febrer de 1933) torna a ser un dibuix que evoca la tragèdia de Casas Viejas. El paisatge andalús és simbolitzat per unes cases i unes figues de moro. La guitarra trencada i un home abatut a terra ens parlen d'unes morts execrables que queden emmarcades entre el puny alçat dels lluitadors i les armes de les forces de repressió.

Els quatre gravats tenen elements comuns: l'expressivitat aconseguida amb el contrast del blanc i del negre, l'estilització dels personatges, la sòlida composició de les escenes, la presència de les armes que apunten o planen sobre les manifestacions populars, la intencionalitat política en una línia ben concreta... Connecten, evidentment, amb l'estil de les il·lustracions comercials de la Fira, pròpia d'una societat capitalista, i els cartells de l'aplec popular del GEiEG, però posseeixen la potència punyent de la propaganda política més

atrevida. Per això mateix resulten força més compromesos amb les reivindicacions socials del moment que les il·lustracions que Josep Aguilera, un dels antics mestres de Colomer, realitzava –aquells mateixos anys– per a L'Autonomista, on repetia la imatge simbòlica de la República en forma femenina, a l'estil de «La Llibertat guiant el poble» d'Eugène Delacroix.

En una segona època (1936-1937), L'Espurna va ser portaveu del POUM com a diari. Tot i que la publicació conté nombroses i ben curades il·lustracions, no hem sabut identificar-n'hi cap de Josep Colomer. La darrera mostra artística del compromís polític de Colomer degué ser la participació a l'exposició col·lectiva Pro Socors Roig Internacional, oberta a les sales de la Rambla de setembre a octubre de 1936. En tot cas, com ho prova la col·laboració en una altra revista –Víctors– com a compaginador, sembla que aleshores ja s'havia decantat per propostes més culturalistes i elitistes que les que havia significat L'Espurna de la primera etapa. La guerra civil i les conseqüències que comportà l'acabariem de situar en un altre itinerari.

Per acabar

Les notes reportades fins aquí han pretès d'ampliar la biografia i l'activitat artística de Pep Colomer en un temps determinat, el de la Girona republicana, que fou, sense cap mena de dubte, el més interessant i admirable de la seva etapa creativa com a dibuixant i il·lustrador. Una etapa escapçada pel resultat de la guerra civil, en la qual Colomer es va moure còmodament per expressar inquietuds artístiques i socials, i per palesar una manera de fer innovadora en el context gironí, brillant i ferma, no exempta d'antinòmies, resoltes finalment per l'abandó de la línia revolucionària a benefici de la culturalista i esteticista. L'obra pictòria posterior –allunyada tant del disseny comercial com del compromís social o del somni revolucionari, dominada per la circumstància ambiental adversa, els dubtes personals, la recerca plàstica i la reflexió metafísica– va ser, malauradament i al marge del seu valor intrínsec, tota una altra cosa.

Josep Clara és historiador.